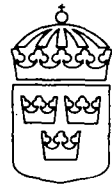

Jordbruksutskottets betänkande

1985/86:14

om vissa frågor i rennäringslagen

JoU
1985/86:14

Motioner

1985/86:Jo230 av Marianne Stålberg m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär en ändring av rennäringslagen så att det graderåde rösträttssystemet slopas samt att diskrimineringen av samekvinnor när det gäller rösträttsbegreppet upphör.

1985/86:Jo237 av Ingrid Hemmingsson och Hans Dau (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen anhåller att motionen överlämnas till samerättsutredningen för beaktande.

Uppvaktning

Utskottet har i detta ärende uppvaktats av Tomas Cramér såsom representant för Landsförbundet svenska same (LSS). Vid uppvaktningen har professor Hugh Beach biträtt med upplysningar.

Utskottet

Utskottet behandlar i detta betänkande två motioner med anknytning till rennäringslagen (1971:437). Motionerna gäller dels rösträtten för medlem i sameby, dels rätten till ersättning för sameby i samband med upplåtelse av nyttjanderätt (grustäkt) inom renbetesområde.

Rösträttsreglerna

Enligt motion Jo230 av Marianne Stålberg m. fl. (s) är reglerna i rennäringslagen om rösträtt för medlem i sameby oförenliga med en solidarisk och demokratisk syn på samebyn. De är också olämpliga från näringspolitisk synpunkt, eftersom de bidrar till att makten samlas hos de största renägarna. En annan form av diskriminering är samekvinnornas ställning i samebyn. Det bör enligt motionen slås fast att båda de renägande makarna i en familj får utöva rösträtt. Motionärerna hänvisar till ett riksdagsuttalande år 1985 som skulle innebära att två renägande och renskötande medlemmar i ett hushåll kan ha rösträtt. Enligt en kammarrättsdom kan det under vissa omständigheter finnas utrymme för en uppdelning av ett hushåll i olika företag med rösträtt för vart och ett efter reninnehav. Därvid bör dock gälla att

renskötseln bedrivs så att olika företag med viss självständighet kan anses föreligga. Eftersom kammarrättens tolkning inte överensstämmer med riksdagens bör, enligt motionen, en ändring av lagen komma till stånd.

Utskottet erinrar om att rennäringslagen i fråga om rösträtten skiljer mellan två medlemskategorier, nämligen renskötande medlemmar och övriga medlemmar. Renskötande medlem är den som själv eller genom sitt husfolk driver renskötsel med egna renar inom samebyns område (13 §). Renar som tillhör renskötande medlems husfolk anses i denna lag tillhöra den renskötande medlemmen. Enligt 59 § är det endast renskötande medlem som har rätt att rösta i alla frågor som berör samebyns angelägenheter. Vid utseende av ordförande, revisor och beviljande av ansvarsfrihet för styrelsen har dock samtliga medlemmar en röst. Enligt förarbetena till lagen anses den renskötande medlemmen företräda hela familjeföretagets renantal i de fall där make och barn äger renar. Några regler hur man fastställer vem i familjeföretaget som skall vara renskötande medlem enligt 13 § finns inte. Det är dock ganska vanligt att man i samband med bystämmans fastställande av renlängden bestämmer vilka av renägarna som skall betraktas som renskötande medlemmar.

Rösträtten i samebyn är graderad i förhållande till storleken på företaget. För att undvika alltför stor koncentration av röstinflytande till några få personer finns en spärregel, som innebär att ingen får rösta för mer än en femtedel av det på stämman företrädda röstetalet. Regeln om graderat röstetal efter renantal motiveras i förarbetena till rennäringslagen med att inflytandet bör stå i proportion till vars och ens skyldighet att bidra till byns kostnader. Eftersom ansvaret för kostnaderna står i relation till renantalet bör också de som har mer renar få större röstinflytande.

I sammanhanget bör nämnas att en motion om ändring av rösträttsreglerna i sameby, syftande till ökad jämställdhet mellan könen, behandlades i jordbruksutskottets betänkande 1984/85:25 (s. 21). Utskottet anförde bl. a.:

I motion 1412 av Margareta Winberg och Marianne Ståhlberg (båda s) yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om förändring av rösträttsreglerna i sameby, syftande till en ökad jämställdhet mellan könen. Vidare föreslås en modernisering av språket i rennäringslagen.

Kravet på ändrade rösträttsregler inom samebyn motsvarar ett förslag som reservationsvis fogades till rennäringskommitténs betänkande. Som bl. a. SSR har framhållit i skrivelse till utskottet bör det vara möjligt att inom ramen för rennäringslagen i dess nuvarande lydelse tillgodose motionärernas syfte. Utskottet finner självfallet den väckta frågan värd att beakta. Det torde dock krävas vissa närmare överväganden innan frågan om en ändring av rösträttsreglerna kan avgöras. Enligt utskottets mening synes naturligt att frågan tas upp i samband med de överläggningar mellan staten och rennäringen som tidigare berörts.

I den nu aktuella motionen hänvisas till en dom av kammarrätten i Sundsvall, meddelad den 27 augusti 1985, angående rösträtt vid bystämma.

Enligt kammarrättens dom bör utgångspunkten vid tillämpningen av rennäringslagen 59 § punkt 2 vara att varje hushåll som är att betrakta som ett rennäringsföretag skall företrädas av en renskötande medlem med hushållets/företagets hela reninnehav som rösträttsunderlag. Under vissa omständigheter kan det finnas utrymme för en uppdelning av ett hushåll i

olika företag med rösträtt för vart och ett efter dess renninchav. Enligt kammarrättens mening bör dock som en förutsättning härför gälla att renskötseln bedrivs så att olika företag med viss självständighet kan anses föreligga.

Utskottet anser att frågan om uppdelning av rösträtten inom ett rennäringsföretag m. m. i enlighet med motionärernas synpunkter kräver ytterligare överväganden rörande bl. a. de grundläggande bestämmelserna om samebyns förvaltning. Enligt vad utskottet erfarit har kammarrättens nyss angivna dom efter överklagande kommit under regeringsrättens prövning. Innan regeringsrättens ställningstagande föreligger bör riksdagen inte ta något initiativ i denna fråga. Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motion Jo230.

Upplåtelse av grustäkt inom renbetesområden

I motion 1985/86:Jo237 av Ingrid Hemmingsson och Hans Dau (båda m) anføres att 1928 års rennäringslag gav samerna rätt till ersättning för substansvärdet av grustäkter som exploaterades inom renbetesområden. I 1971 års lag ändrades reglerna till att gälla endast ersättning för intrång genom exploatering. Motionärerna ifrågasätter om man inte felaktigt frångått samerna en rättighet och framhåller att en återgång till 1928 års ersättningssystem är rimlig. Motionen utmynnar i ett yrkande att densamma överlämnas till samerättsutredningen för beaktande.

Utskottet erinrar om att staten enligt gällande bestämmelser i rennäringslagen skall utge ersättning för den skada eller olägenhet som åsamkas renskötseln i samband med upplåtelse av t. ex. rätt till grustäkt inom renbetesområde. I förarbetena till lagen (prop. 1971:51 s. 133) anges att sådana naturtillgångar som t. ex. grustäkt inte är att hänföra till fastigheters vanliga avkastning och att det särskilda värde som ett område kan ha på grund av förekomsten av en grustillgång inte omfattas av samernas nyttjanderätt.

I det s. k. skattefjällsmålet konstaterar högsta domstolen (Dom nr. DT 2/1981) att "1971 års lag intar en ståndpunkt, som stämmer med den allmänna principen om fastighetsägarens rätt till grustillgångarna på fastigheten. Oavsett vad 1928 års lag innebar skall rättigheterna i fråga i dag bedömas med utgångspunkt i gällande lagstiftning. Den ändring som rennäringslagen kan ha medfört i fråga om rätten till grus är under inga förhållanden att anse som uppenbart grundlagsstridig. Ett förfogande över samernas förmögenhetsrättigheter i strid med grundlag skulle för övrigt endast ha kunnat grunda en ersättningsrätt för samerna, och frågor härom är inte under prövning i det fullföljda målet. – Inte heller övriga omständigheter som sameparterna åberopat kan anses medföra, att de nu har en vid sidan av rennäringslagen gällande rätt till grus på skattefjällen".

Utskottet har inte funnit anledning att föreslå något initiativ från riksdagens sida med anledning av motion Jo237. Det får förutsättas att nu gällande bestämmelser innefattar tillräckliga möjligheter till ersättning för rennäringslagen i samband med upplåtelse av nu aktuellt slag. När det gäller principfrågan om räckvidden av samernas rättigheter i nu förevarande

hänseende får denna anses rättskraftigt avgjord genom högsta domstolens dom. Utskottet avstyrker således motionen. JoU 1985/86:14

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *rösträtsreglerna i rennäringslagen*
att riksdagen avslår motion 1985/86:Jo230,
2. beträffande *upplåtelse av nyttjanderätt inom renbetesområde*
att riksdagen avslår motion 1985/86:Jo237.

Stockholm den 8 april 1986

På jordbruksutskottets vägnar

Karl Erik Olsson

Närvarande: Karl Erik Olsson (c), Håkan Strömberg (s), Grethe Lundblad (s), Arne Andersson i Ljung (m), Ove Karlsson (s), Martin Segerstedt (s), Sven Eric Lorentzon (m), Kerstin Gellerman (fp), Jens Eriksson (m), John Andersson (vpk), Leif Marklund (s), Kaj Larsson (s), Bengt Rosén (fp) och Bertil Jonasson (c).